

Možnost 153

© Sh 2022

Oheň plane tu

zima 2022
(Sh)

Obsah:	
Pekelný oheň plane tu	4
Sen o spánku	6
Já se v tom nevyznám	7
Z dopisu	8
Z diskuse o rovnosti a různosti	10
Z deníku	13
Třináct písňových textů	15
Příloha: Konference „Člověk nad dějinami“	29
Omluva	35

Povrch věcí (Pekelný oheň plane tu)

Až příliš ohledáváme povrch věcí, chodíme po povrchu a dobře víme, co znamená, že je něco povrchní, že to nejde do hloubky. Ale jak na to? Jak do hloubky jít, aby to nebylo destruktivní „loupání cibule“, hledání dalšího a dalšího povrchu?

Barrande, když stavěl dráhu podle řeky, udělal takový „řez cibulí“ a podle toho, co viděl, usuzoval o skladbě toho, co neviděl. Jiní vymysleli, že se dá „vrtat na jádro“ a jádra z vrtu vytahovat vzorky toho, co jsme provrtali – nemusíme cibuli loupat, ani odkrajoval a stejně víme... jaké povrchy bychom dostali, kdybychom cibuli loupali. Etc. Ale tímto způsobem se povrchního myšlení nezbavíme, protože povrchní myšlení je ve své povaze ne-pokorné. Je nepokorné vůči tomu, co je skryté a co je třeba chápat právě jako svým způsobem skryté. Jsme schopni objevovat v hloubi Země ložiska toho, co chceme těžit, jsme schopni vytvářet složité hlubinné doly, ale stejně se na ně díváme jako na domy – na podlaží, výtahové šachty... z toho, co je skryté, si osvojíme jen schéma. Dříve, když lidé těžili rudy, sledovali rudnou žílu z povrchu, šli „podle ní“, nebo ji hledali, protože ji někde před sebou tušili. Jistě, vysekávali dlouhé odvodňovací štoly, vytvářeli si infrastrukturu, ale...

Dnes cpeme do podzemí kyselinu, abychom z malého zlomku, který se podaří vyčerpát zpátky, získali uran, zapalujeme hluboko pod zemí metanové břidlice, abychom mohli jímat obdobu zemního plynu... to, co je skryté, je pro nás pouhou chemickou továrnou.

Máme plné oči svatého nadšení pro „přírodu, planetu“ ale..

Prý chceme chránit planetu?

Pekelný oheň plane tu!

řekl by básník;

vládne nám nepokora, ignorance, sebeklam. Spokojený, frustrovaný sebeklam, který tak skulinou nejistot někde v koutku prozrazuje, že máme vůči skrytému a jinému špatné svědomí.

Sen o spánku

Sny si téměř nepamatuji, jen občas vím, že jsem nějaký sen měl, ale než si dojdu na záchod, netuším, o čem byl. Ale jsou výjimky. O létání ve snu jsem nedávno v Možnosti psal, stačí se mírně zpevnit, aby člověk nebyl jak zhroucené harfy tón, trochu se předklonit s rukama podle těla a bez jakéhokoli úsilí letět, lhostejno v jaké výšce, a stejně tak se vrátit k normálnímu postoji na zemi. Ne moc často, ale už se mi to zdálo víckrát, a tak mne to nepřekvapuje. Ale teď jsem měl sen prazvláštní, krásný.

To létání mi přijde docela samozřejmé, není na něm nic divného, až na to, že to není úplně obvyklý pohyb. Ale teď se mi zdálo, že spím. Už to by samo o sobě bylo divné, spím a zdá se mi, že spím, ležím na zádech, ruce podle těla, ramena a hlavu jakoby podepřené, ale právě – žádné podepření, žádné doteky. Necítím, že bych na něčem ležel, a necítím, že by deka nebo peřina ležela na mně. Mám zavřené oči, ale tak trochu vidím, že kolem mne není nic než příjemné teplo. Žádná naléhavost – jen slastný spánek. Zdá se mi, že spím a nic mi nechybí, nic nepřebývá, je to docela normální spokojený spánek, ve kterém vůbec nemám zapotřebí se občas převalit, natáhnout nebo skrčit si nohy. Jsem překvapivě svěží – na to že spím, a tak se ve snu probouzím, už se mi nezdá, že spím, a jsem z toho trochu zmaten, takže se skutečně probudím. Poznávám tvar polštáře pod hlavou, dotek povlaku prošivané péřové deky, vše je tak jako dřív. Jak jinak, trochu se protahuji a znovu usínám. Ráno si to přesně vybavuji a tahle vzpomínka už nezmizí.

To je svět! Celý den jsem z toho nějak divně radostný, přitom trochu zpitomnělý.

Já se v tom nevyznám,

já se v tom neorientuju,

zpíval Marek Eben v jedné ze svých, intelektuály trochu zesměšňujících písní, leckdo si z té doby pamatuje spíš jeho píseň „pětadvacet kremrolí, co se v puse rozdrolí“. Ale mně to pořád straší hlavou. Na jednu stranu je tu vyznání, a na druhé straně se v leccems člověk nevyzná. Kdysi se vyznání psalo do matrik – římskokatolické, a ještě všelijaké jiné, já se v tom moc nevyznám.

Ale leccos vyznávám. Do dotazníku bych o kolonky „vyznání“ napsal: „Vyznávám“. Protože jsou také ti, kdo by se k něčemu takovému nepřihlásili, nevyznávají. Myslí si, že se tím skryjí, že si vystačí tu a tam s nějakým názorem, nic nevyznávají, nechtějí mít s vyznáváním nic společného – sem tam něčemu rozumí, sem tam něco „ví“, mají přehled, názor etc. Ti by měli do kolonky vyznání napsat „Názorář – vyznání neschopen“.

Já se téměř v ničem nevyznám, pokud vyznání je něco statického, co má člověk pod kontrolou a může to jednou pro vždy zařadit mezi nejrůznější platební a slevové karty do své peněženky, kde už nenosí nepohodlné peníze, kterými se platí a které platí. V leccems se nevyznám, ale vím, co platí, jak se platí a také za co se platí, a vím něco o tom, co je to vyznání, jsem si jist svým vyznáním, vyznání je to, v čem se člověk neplete a kde se nezjišťuje míra správnosti.

Němci mají svoje „Das glaube ich“ – myslím, věřím, je to moje přesvědčení, a je to spojeno i s vyznáním, na které tím odpovídají ono důležité „vyznání mám“.

Umím ve světě ukázat spousty souvislostí, zajímavých, nečekaných vazeb, spojujících zdánlivě nespojitelné. Ale nemohu říci, že se ve světě vyznám. Ve světě ale vyznávám.

Z dopisu došlého (o Předbabylonské řeči)

Ad Josef Š:

Jako děti jsme říkali, když nešlo uhádnout: „Já se dám poddat“.

Jaksi obrysově chápu, takové kroužení kolem sebe a do sebe, jsem četla u Bernharda „Obrys jednoho života“. Ale je to asi i v „Pensées“ Pascalových, alespoň mě tak zaměstnávalo jejich čtení a myšlení. Pochopila jsem, že máme jen mateřštinu, rozhodně v poesii – tady snad jen Jesenin, Blok, to dovedeme poslouchat v ruštině, to jaro a léto na zahradě v duchu po modrém blankytu bělavé páry hynou ... a pak zásadní výpověď Gellnera – cynika: „Tak rád bych někdy řekl, Pane, ať se tvoje vůle stane. Snad je tam někde Pán Bůh v nebi, aspoň ho máme zapotřebí“. To je nápis na moje parte.

Josef praví, že sedneme na kolo a jedeme, skočíme do vody a plaveme, neb máme důvěru.

...

Přinášíme dva příspěvky z diskuse o nové matematice rovnosti a nerovnosti, které ukazují mezní názory na dané téma – ukazují šíři a názorovou rozeklanost v přístupech k tomuto tématu v dnešní době.

Hold nerovnosti

Změna, kterou svět potřebuje jako sůl, je za dveřmi: žádné beznadějně algoritmy, žádná naděje v prvočíslech. Vše podstatné je skryto v nerovnosti jako základu všeho: nová matematika musí mentálně nahradit znak pro rovnost – neměl by to být odvozený, škrtlý znak rovnosti, nejde tu o nějakou deficienci, nedostatečnost. Naopak: ke skutečně plodným výsledkům se dostaneme tehdy, pokud bude základním znakem nerovnítko (ani žádné omezené, ale jisté „větší nebo menší než“), základním znakem matematiky by měl být, a jsem přesvědčen, že bude, znak samozřejmé nerovnosti, nerovnosti, která nezná ani ono „menší nebo větší než“. Občas, ve vymezeném případě, pak bude možné použít přeškrtlé znaménko nerovnosti – v tom či onom případě je možné (za zachování všech podmínek a při vědomí zázračnosti daného vztahu) připustit rovnost! Jde jen o to, jaké znaménko pro nerovnost zvolíme. Někteří doporučují stříšku (odkaz ve smyslu vis maior), jiní křížek, ale diskuse na toto téma už má jen technicistní povahu, jde jen o to, kdo jaké preferuje významy různosti vzhledem k nekonečnu, konci času či absolutní hodnotě.

Naděje je ve zvláštním, tak zvláštním, že se vzhledem k tomu jeví prvočísla jako banální řada racionálních čísel. Naděje je v nerovnosti, která není chápána jako chyba, není chápána jako nedokončený proces poznání, nedostatek ve vytváření matematických nástrojů. Představa o jednotné teorii pole – pole matematicky úplně

popsatelného, je ze své povahy zcela chybnou: jde naopak o to porozumět jednotě reálně nekonečné různosti. Představa, že porozumíme světu skrze matematické abstrakce, je naivní, mnozí špičkoví fyzikové a matematici již porozuměli skutečnosti, že zásadní je přítomnost pozorovatelů, kteří nikdy nebudou standardní, nikdy nebudou „stále stejní“. A dá-li Pán, nebudou tak blbí, aby si ze svého pozorovatelského místa vytěšňovali všeneopakovatelné a nenahraditelné.

Pozorovatel v tomto smyslu pak je ten, kdo může ctít různost jako bohatost světa, hledat v něm pravidelnosti – jako nepravděpodobné, ale stále se nám nabízející krystaly, démanty zázraků, chcete-li. Matematikové, kteří máte rádi život, spojme se v radostné adoraci různého, vyjádřeného v samozřejmé nerovnosti, která je základem všeho!

Nová cesta k matematice budoucnosti

Je třeba pevně držet tezi, že základem nové matematiky je a zůstane rovnost, k tomu není alternativa, protože jen rovnosti patří budoucnost, k ní budoucnost spěje. Proto zavádíme nové termíny, v nichž řešíme aktuální problém matematiky – totiž že se stále častěji, i na této konferenci, vyskytují ti, kdo tvrdí, že žádná rovnost není dosažitelná jinak, než v abstrakci. Ano, jejich argumenty jsou v rámci „staré“ matematiky zdánlivě neochvějně pevné, ale to lze snadno změnit zavedením nových termínů, skrze které se dojde i v reálu k rovnosti či nerovnosti i mimo abstrakci, právě tak, jak bude potřeba.

Předně jde o zavedení diskriminantu, zásadní funkce nové matematiky. Chcete-li dosáhnout rovnosti, stačí použít diskriminant, který se zpravidla nazývá „pozitivní

diskriminant“, ve skutečnosti je ale diskriminantem absolutním. Podobně je používána další nová funkce, kompenzát. Že v některých případech dochází k negativní kompenzaci? Zdá se to zastáncům matematiky nerovnosti nesprávné, dokonce prý nespravedlivé? Ale negativní kompenzace nesporně je funkce funkční. A o to jde.

Další použitelnou funkcí je deprivant: jde o to, že v případě, že dojde k označení kvalifikovanou nerovností, a tedy se dá odvodit, že se cosi vyvyšuje, musí to být poníženo na úroveň deprivantu; tím se nová matematika brání nařčení, že by snad nevycházela z tradice. Elementární rovnosti je dosaženo, ve výsledku je rovnost dána úrovní deprivantu.

Pokud se týká dynamických stavů, plní stejnou funkci frustrát. Frustrát je aktivní, dokud se v jeho okolí vyskytuje cokoli, co ho převyšuje, co se vymyká z elementární rovnosti v jeho úrovni deprivace; proces frustraxe a deprivace trvá tak dlouho, než úroveň deprivantu a frustrátu dosáhne požadované shodné hodnoty.

Pro mnohé je nová matematika překvapující, někteří se dokonce cítí pobouřeni, ale jde jen o otázku zvyku: nová matematika je genderově vyvážená, perspektivní, protože konečně odstraňuje jakékoli rozdíly v čemkoli. Kdo by mohl poukazovat na nerovnost v čemkoli? Jak by si to mohl dovolit, aby se nevyvyšoval? Na dosah tak před námi leží jeden z posledních kroků v cestě za vytvořením světa dokonalé rovnosti, k naplnění základní myšlenky francouzské revoluce – totální equality.

Ukázky z deníku

Na okraji deníku, bez data

Neznámo nejde poznat, ale jde se mu otevřít.

Zapomeňme všechno známé

Neznámo před sebou máme

Pondělí 18.9.

Ještě je astro-mimoňské léto, ale na Šumavě, Vysočině a v Krkonoších už sněží. Dalo se to čekat, jiříčky odlétaly brzy, brzy přiletěly sýkorky, stromy jsou zbarvené a listí padá: jujky, jestli bude dlouhá a studená zima, budu muset hodně topit. A jak to tak píšu, hnedle jdu připravit na škrtnutí a zkontroluji si, že pletená čepice je na svém místě. Ano. Mám ji na hlavě...

Sobota 1.10.

Neznámo je v nás samých. Hra ho osvobozuje, obřad mu dává prostor.

Přemýšlím o různých přístupech k pouti, jak o nich svědčí deníky.

Někdo se neznámému otevřel, někdo s ním zápasil, někdo kveruloval, někdo se stále snažil dokázat, že žádné neznámo není. Někdo si pletl neznámo s bezcílností. Jiný se snažil s neznámým sblížit a ono ho neustále překvapovalo. Poutní deníky? Krásné etudy o lidské snaze kontrolovat a sem tam i o schopnosti se této kontrole vzdát.

Neděle 2.10.

Dnes je svátek andělů strážných. Máme je zapotřebí a mohu dosvědčit a dost vděčit, že fakt makaj.

Úterý 4.10.

Zítra to přijde, těším se na to. Už jsem toho plný dnes.
Co přijde? To napíšu až zítra.

Středa 5.10.

Dneska to přijde. Co? To napíšu, až to přijde!

Je to tady! Poledne! Siréna! Tak jsem se na ni těšil, připomíná mi senzáční okamžiky na pouti! Ale je to jako se spoustou věcí, na které se těšíme: po chvíli bychom chtěli, aby to přestalo, aby už to bylo za námi. A ti psi jak vyjí, to je taky za všechny prachy! A trvá to a trvá, neusmlouváš.

Byl jsem osloven, zdali bych nenapsal texty vznikající hudební skupině, kterou se pokoušejí založit velmi milé ženy v mém okolí. Sympatická baskytaristka se skvělým, výrazným zpěvem, osoba mě blízká s ukulele a magickým, chvějivým hlasem a kytaristka, kterou moc neznám. No uvidíme, řekl jsem si a napsal pro ně dvanáct textů a pár melodií. Při spolupráci s nimi ještě doznaly některé úpravy. Jsem zvědav, jestli je někdy uslyším z pódia. A jestli ne? Nevadí.

Život

Život je zrcadlo
a v něm se jeví
Co člověk dozví se
Co ještě neví

Zase
Míjíme se v čase
Jistě
I v místě

Život je zrcadlo
a v něm se jeví
Co člověk dozví se
Co ještě neví

Zase
Jsme ve stejném čase
Jistě
Jak jinak než spolu
Odshora až dolů

Život je zrcadlo
a v něm se jeví
Co člověk dozví se,
Co ještě neví

Mraky

Mraky maj těžký břicha
Vůbec se těžko dýchá
Louky jsou nepokosený
Vlaštovky lítaj nad zemí

Ono to přijde
Ono to přijde

Všichni jsou jak mátohy
Cejtěj to lidi mnohý
Ať už to máme za sebou
Ať už to máme za sebou

Ať už to přijde
Ať už to přijde

Doba má těžký břicho
Nesnesu dál to ticho
Ty věty nevyslovený
Křičí jak mrtví pod zemí

Ať už to přijde
Ať už to přijde
Ať už to přijde

Krvavec Toten

Krvavec toten
Místo křížení dřev
Krvavec toten
Dávno sražená krev

Jak se ti stýská
Něco tě bolí
Jako když nasypeš
Do rány soli

Krvavec toten
Tichý chrámový zpěv
Krvavec toten
Místo zrození chlév

Tíha tak divně
Na prsou leží
Na prsou tlačí
Že dýcháš ztěží

Krvavec toten
A to co je dál, až za slovy
Krvavec toten
Ten ti to na louce
zvečera poví

Rulík zlomocný

Ný natý itý
Kysličník bubličítý
Ný natý itý
na to se skládaj hity
Ičný ečný věčný
Je prý moc nebezpečný
Ičný ečný věčný
Prý už jsme na konečný

Rulík zlomocný
Je jenom jednomocný
Od školy pomocný
Vím, že jsme bezmocný
Od školy pomocný
Vím, že jsme bezmocný

Kysličník trojmocný
V světě je všemocný
Od školy pomocný
Koukám jak ponocný
Od školy pomocný
Koukám jak ponocný

Ný natý itý ...

Ičelý, osmičelý
To uši neslyšely
Ičelý, osmičelý
Prej je to neveselý
A včely uletěly
A včely uletěly

Boty tlačí
a pomyšlení stačí
jdu bosky radši
snědl jsem vtipnou kaši

Slova tlačí
a pomyšlení stačí
na zpěv ptačí
stačí jíst vtipnou kaši

Tráva

Tisíc druhů trav
A já je sekat musím
Tisíc druhů trav
Všechny se mi hnusí
Mě zase z nosu lije
Co člověk nezažije

Zelený beton
Je moje touha dávná
Zelený beton
To je ta cesta správná
Přestanu slzet, smrkat
Budete čučet, mrkat

Jílek, psárka, ovsík
To snadno poznají mnozí
Vše jsem to posík
Zas mi to hrozí
Zase mi z nosu lije
Co člověk nezažije

Zelený beton
je moje touha dávná ...

Kokoška a její výhled

Kokoška pastuší tobolka
Jó holka
Nebuď jen cukrová homolka
Neber si prvního pacholka

Co s tebou a co s náma?
Stačí ti cesta známá?
Stačí být táta a máma?

Kokoška pastuší tobolka
Jó holka
Nebuď jen pohodlí hromádka
Co má dvě pacholátka

Kdo v tom vědu hledá
Stačí být babka a děda?
Zas nechceš víc – potom běda

Kokoška pastuší tobolka
Jó holka
Nebuď jen marnosti ohrádka
V ní hlídáš svý vnoučátka

Kokoška tobolka pastuší
Snad tuší
Svět vidí krásný bez retuší

Kdo hledá, uvidí s povděkem
Že nejdřív musíš být člověkem
Kdo hledá, uvidí s povděkem
Že nejdřív musíš být člověkem

Chvála minulé hnusné chvíle

Byli jsme blízko, byli jsme daleko
Byli jsme vysoko, byli jsme dole
Byli jsme vzdáleni, až jsme se ztráceli
Pak jsme se blížili, zas jsme se našli

Ta hnusná chvíle
nebyla omylem
aspoň si neděláš o lidech iluze

Byli jsme blízko, a teď jsme daleko
...

Ta hnusná chvíle
nepřišla náhodou
aspoň se neděláš iluze o sobě

Byli jsme daleko a teď jsme blízko
Byli jsme dole a teď jsme vysoko
Jsme pořád blízko, i když jsme daleko
Jsme pořád nahoře, i když jsme dole

Když něco ztratíme
tak jiné získáme
A hnusná chvíle, ta už je za námi

Prázdnno

Prázdnno

Jak se mi stýská

Prázdnno

Jak jsi mi blízka

Kde asi

Zmizela si?

Prázdnno

Latka je nízká

Prázdnno

A už se blýská

Na časy

Proč asi?

Prázdnno

Časy se mění

Prázdnno

Co bylo, není

Prázdnno

Které mě děsí

Prázdnno

Kde jsi, tam kdesi?

Prázdnno

Beru si

Co nemusím

Když

Když jsem se octnul ve světě, neměl jsem cíl
Teď už se cítím podobně, a jenom koukám, abych byl

Dohnat ty větší, lepším být, chtít vidět svět
Cíle si volit, cíle pro svůj let
Vědět kde dupnout si a kde se uklánět
Ve všem se vyznat, všemu rozumět

Když jsem se octnul ve světě, neměl jsem cíl
Teď už se cítím podobně, a jenom koukám, abych byl

Ukázat menším, slabším, komu patří svět
Umět se prosadit, umět se předvádět
Pak se to nějak zvirtlo, tak divnej je to let
Vážně to vypadalo, a byl to kabaret

Když jsem se octnul ve světě, neměl jsem cíl
Teď už se cítím podobně, a jenom koukám, abych byl

Když jsem se octnul ve světě, neměl jsem cíl
Teď už se cítím podobně, a jenom koukám, abych byl

Co budeš říkat

Co budeš říkat synovi, dceři
Co budeš říkat jim
Čemu že lidé nevěří, věří?
Kde je jejich stín

Co budeš říkat synovi, dceři
Co budeš říkat jim
Co za to lidem nestojí, stojí?
Co chtějí dělat s tím

Každý svou cestu má před sebou
To jenom sny ty se zdají
Někdo jde k cíli jak k magnetu
Někdo kráčí po okraji

Co budeš říkat synovi dceři
Co budeš říkat jim
Čemu že lidé nevěří, věří?
Kde slunce je, je stín

Každý svou cestu má před sebou
To jenom sny ty se zdají
Někdo jde k cíli jak k magnetu
Někdo kráčí po okraji

Neznámo

Vylezeme na kopec, copak asi uvidíme
Vylezeme na obzor, copak asi uvidíme
Jednou, až se rozjasní, copak asi uvidíme

Leccos už je za náma
Putujeme z neznáma
Leccos už je za náma
Putujeme z neznáma

Vylezeme...

Jen růžové brýle
Nám ukazují cíle
Jen růžové brýle
Nám ukazují cíle

Vylezeme...

Dobře to víš sama
Putujeme do neznáma
Dobře to víš sama
Putujeme do neznáma

Vylezeme na kopec, copak asi uvidíme
Vylezeme na obzor, copak asi uvidíme
Jednou, až se rozjasní, copak asi uvidíme

Jestli spíš, nebo sníš, nebo bdíš a přemýšlíš

/: Jestli spíš, nebo sníš, nebo bdíš a přemýšlíš :/

Vůbec nevíš, co bys chtěla
Jedno nebo druhé dělat
Naslouchat hlas svého těla
Hlavně nebýt osamělá

Tak se zkus ptát
Neběžet v zaběhlý koleji
Tak oči otevři
Tak se zkus otevřít naději

/ : Jestli spíš, nebo sníš, nebo bdíš a přemýšlíš :/

Nikdo neví, co má dělat
Rok je tak krátký, vteřina věčnost celá
Šedí je věčnost, radost jen mžikem uletěla

Tak se zkus ptát
Neběžet v zaběhlý koleji
Tak oči otevři
Tak se zkus otevřít naději

/ : Jestli spíš, nebo sníš, nebo bdíš a přemýšlíš :/

Ještě jako bonus jeden za starších textů, „hitovka“ stejně jako kysličník bublicový

Čekárny

Zatím jen sním
Zatím chci spát
Zatím si hraju
Zatím, zatím snad

V čekárnách zase se ptám na co čekám
Na ulicích stále se ptám, na co čekám
na stejnou věc stále jen se musím ptát
V čekárnách a na ulicích na co čekám

Jednou budem dál
Zatím jsme tady
Vzhůru poveze mě vozík
Zatím sedím tady

V čekárnách zase se ptám na co čekám
Na ulicích stále se ptám, na co čekám
na stejnou věc stále jen se musím ptát
O svátcích, narozeninách na co čekám

Zatím jsme zestárli
Zatím jsme se vzdálili
Zatím se ztrácíme,
zatím, zatím ještě nevíme

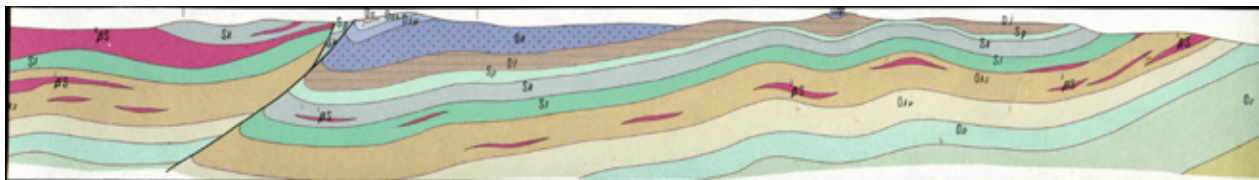
V čekárnách zase se ptám na co čekám
Na ulicích stále se ptám, na co čekám
na stejnou věc stále jen se musím ptát
Na nověj rok, po opicích na co čekám

V čekárnách zase se ptám na co čekám
Na ulicích stále se ptám, na co čekám
na stejnou věc stále jen se musím ptát
V čekárnách a na ulicích na co čekám
O svátcích, narozeninách na co čekám
Na nověj rok, po opicích na co čekám

Příloha

Uspořádali jsme konferenci ke knize Bohdana Chudoby Člověk nad dějinami. Dva podivíni z vesničky ve Středohoří zorganizovali konferenci, k jejíž organizaci se nikdo neměl a která přitom byla sledovaná v široké česky mluvící komunitě. Proč právě tak? Dnes už se zase vyplatí vytvářet platformy pro disentní postoje, pro témata, která se mnozí bojí v akademickém prostoru zvednout, protože by to mohlo přinést konflikty, nepohodlí. O konferenci se bude jistě psát i jinde, chystán je sborník příspěvků, Možnost přináší jen první velmi obecný pohled do tématu.

Díváme-li se na člověka v dějinách, jsme v pozici historiografa, dějepisce. A samo sebou je přitom třeba řešit řadu problémů, spojenou s metodou, s tím, jak chápu dění, jak chápu událost atd. Chudoba studoval historiografii, ale nikdy se do tohoto těsného kabátu nevměstnal. Jeho současníci – etablovaní historikové to dobře rozpoznali, a proto mu cíleně zabránili v habilitaci na brněnské universitě, zabránili mu „vstup do historiografického mainstreamu“. Ale stejně nezabránili tomu, že Chudoba ve své stěžejní knize formuloval zásadní změnu v pohledu na dějiny a člověka: Člověk v dějinách? Nejen to. Člověk je nad dějinami! A ač se zdálo, že rukopis tlusté knihy je určen k tomu, aby byl zapadán prachem, zapomenut, díky editorovi panu Šulcovi a nakladatelství Torst se v rámci vydání sebraných spisů Bohdana Chudoby dostal na světlo světa a tak také do centra pozornosti těch, kdo se s mainstreamem dějepisu, ve kterém „o nic nejde“, nespokojují.

Seriozní historikové se po přečtení této knihy musejí ptát, kolik prostoru (a jaký) nechal Chudoba po tomto svém exposé do kosmického dramatu pro historiografii, která chce dějiny zkoumat, co jim ponechal Chudoba jako „předmět zájmu“. Sám se skrze tuto knihu svého historiografického zaměření vzdal, ale chtěl by někdo tvrdit, že z knihy vyplývá zbytečnost historického bádání? To by rozhodně nebylo tvrzení správné.

Nejblíže odpovědi na tuto otázku byl na konferenci o chudobovském „Člověku nad dějinami“ profesor Zdeněk Beneš, který se také na přípravě konference významnou měrou podílel. Ukázal, že Chudoba může být sice zaměřen na dění jako na drama, ale historikův předmět je jiný, je to dění uchopené zcela jinak než dramaticky, historika zajímají změny a především krize – takové situace, které mohou být chápány jako situace dramatické, ale dá se zkoumat, jak lidé jednají, jak jednají v situacích, při kterých si uvědomují, že jejich jednání je nevratné, kdy je člověk postaven do situace, ve které žádný jeho krok nelze vzít zpět.

Předmětem historiografie podle tohoto názoru je dění, jehož povaha se obnažuje v krizích – a krize je vždy plurál. Historik si může uvědomovat širší pohled na krizi jako na situaci dramatickou, ale není jeho věcí, aby ukazoval danou dějinnou situaci jako drama. Jeho věcí je ukazovat předpoklady a důsledky jednání – především v krizích, protože v nich se dá ukázat význam rozhodování, hodnotové rámce, způsob porozumění vnějším podmínkám rozhodování atd.

Chudoba varuje: historici snadno upadají do pasti teleogií – podléhají představě, že dějiny mají nějaký svůj „vlastní běh“, jejich běh je dán nějakou vnitřní imanencí, nutností. Pak jde jen o to takovou zákonitost dějin popsat (zmocnit se jí) a jakoukoli historickou událost vykládat tak, aby to takovému směřování dějin odpovídalo. Tomu

se Chudoba sám vyhýbá. Ale historik, který vnímá význam jeho zásadního postřehu, že dějiny jsou především kosmickým dramatem, se takovému nebezpečí může vyhnout. Historik asi nebude schopen převzít od Chudoby koncept „energií“, které podle něj hrají v dějinách nesporně svoji roli zcela mimo jednání lidí. Je teze „Dějiny nejsou jen v lidských rukách“ provokativní? Jak by ji mohl akceptovat racionální historik? Nemusí ji akceptovat, ale může porozumět tomu, že dějiny má člověk jen tehdy, když je „nad dějinami“, člověk, který rozumí dramatičnosti a otevřenosti své situace a obecně tedy dramatičnosti a otevřenosti situací, které se nám jeví jako to, co „kdysi dávno bylo“. Takový historik chce navíc co nejlépe popsat situace, ve kterých jsme my i naši předkové jednali a jak jsme v nich obstáli nebo selhávali. Je důležité porozumět dramatu světa a dramatu našeho života, ale není to vše, čemu můžeme porozumět.

Chudoba se snažil ukázat chyby evropského myšlení, které se až příliš propadlo do abstraktního myšlení pomocí pojmů, které se ničeho ve světě netýkají přímo, vzdalují nás od světa, vzdalují nás od porozumění skutečnému významu dění. Abstraktních pojmů, které vytváří jen schémata, která snad mají statistickou platnost, ale nikoho se netýkají právě v tom, čím je jeho situace autentická, nenahraditelná. Považoval za důležité ukázat, že je třeba se vrátit k autentické situaci, ke zkušenosti s děním, které nás přesahuje, a přesahuje nás i v maličkostech. Pokud právě na toto historik nezapomene, snadno obhájí svoje místo, svůj předmět zájmu.

Jde o to porozumět Chudobovi, vnímali jeho poselství, které prorazilo závěje prachu a zapomnění, je důležité porozumět mu právě v dnešní dramatické době. Právě dnes je třeba, abychom dobře rozuměli tomu, co přichází jako drama: nikdo z nás neví, jak toto drama bude vypadat, jak se bude rozvíjet a jak dopadne. A ti, kdo si myslí, že ho režírují? Podívejme se na dějiny a všechny ty, kdo se pokoušeli režirovat dějinná dramata, podívejme se na všechny stavitele babylonských věží, na všechny, kteří chtěli to nebo ono jednou pro vždy zničit. Leccos se jim podařilo poničit a bolelo to. Ale dosáhli svých cílů?

Žijeme v dramatické situaci a nesporně k tomu patří, že to, co přijde, nás bude bolet. Neobejde se to bez neočekávaných zápletek, na které se nemůžeme připravit. Ale v jistém smyslu jsme nad dějinami, nejsme beznadějně ztraceni v dění. Chudobova jistota v této věci je nakažlivá.

Omluva

*Ahoj Josefe,
čtu si v Možnosti 148 na s. 18 a mám pocit, že zkoušíš čtenáře z reálií nedávné
doby. Možná jsem to já, kdo se chytil, ale tři chyby na pěti řádcích? Čtu tady:
„zavřeli Grunťu na pět let“, o tři řádky dál: „na dvorečku v Meziškolské“ a na
dalším řádku: „palachovský týden je v únoru“. Co mi k tomu napíšeš, prosím?
Těším se, že se ozveš a pěkně zdravím,
Jirka*

Ano máš pravdu, Jiří. Omlouvám se. Samé chyby, nebyla to meziškolská ale školská, a palachovský týden byl, jasně, v lednu a nepamatuji si, na jak dlouho přesně „zavřeli Grunťu“ a na jak dlouho měl ochranný dohled. Při psaní (ani teď) jsem to nehledal. Nijak se nezříkám odpovědnosti – ano, z tvého pohledu to musí být viděno jako šlendrián. Jenže Možnost se netváří jako seriózní literárně-vědný a historický časopis. Daný celek, ze kterého cituješ, je férie – řada ohlédnutí, kde jde především o celkové vyznění. Rozhodně nemá žádné ambice popisovat historii, popisuje to, jak jsem se v kterém desetiletí na svět díval já - a k tomu patří i jistá zkreslenost, posunutá optika. Možnost je od počátku plná posunů, imaginací, záměrných falzifikací, čteš-li v ní rozhovor, pak víš, že může být reálný, ale stejně tak smyšlený, stejně jsou na tom „dopisy došlé“. Uveřejňujeme stylizované články, jejichž východiska jsou často záměrně „vyšinutá“ atd., Možnost neskrývá svůj často mystifikační ráz, naopak, otevřeně tu jde o nadsázku, hravost, básnivost, jde o literaturu, poetické vhledy do dění... Já vím, že tím neomlouvám to, co přesně a správně ukazuješ jako věcné chyby. A protože se tě týkají, tak se ti ještě jednou omlouvám a stejně tak všem čtenářům.

Josef